

Fas 3 i jobb- och utvecklingsgarantin

Sammanfattning

I betänkandet föreslås att riksdagen beslutar om ett tillkännagivande till regeringen om att stoppa nya anvisningar av långtidsarbetslösa personer till jobb- och utvecklingsgarantins fas 3. Utskottet anser att regeringen skyndsamt ska redovisa för riksdagen vilka åtgärder som man vidtagit med anledning av tillkännagivandet.

I betänkandet finns en reservation (M, FP, C, KD).

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Fas 3 i jobb- och utvecklingsgarantin

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i betänkandet om att stoppa anvisningar till fas 3 och om att regeringen ska redovisa vilka åtgärder som vidtagits.

Reservation (M, FP, C, KD)

Stockholm den 19 maj 2011

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Tomas Tobé

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tomas Tobé (M), Ylva Johansson (S), Maria Plass (M), Raimo Pärssinen (S), Katarina Brännström (M), Maria Stenberg (S), Gustav Nilsson (M), Hans Backman (FP), Ann-Christin Ahlberg (S), Annika Qarlsso (C), Johan Andersson (S), Mehmet Kaplan (MP), Lars-Axel Nordell (KD), Sven-Olof Sällström (SD), Josefin Brink (V), Kerstin Nilsson (S) och Christoffer Järkeborn (M).

Redogörelse för ärendet

I detta ärende behandlas ett förslag till utskottsinitiativ som väckts av företrädarna för Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

Utskottets överväganden

Bakgrund

I enlighet med regeringens proposition 2006/07:89 Ytterligare reformer inom arbetsmarknadspolitiken, m.m. beslutade riksdagen våren 2007 att införa en jobb- och utvecklingsgaranti för personer med långvarig arbetslöshet (bet. 2006/07:AU13, rskr. 2006/07:179). Aktiviteterna är indelade i tre faser som inledningsvis ska fokusera på intensifierade jobbsökaraktiviteter. I en andra fas ska det enligt riksdagsbeslutet finnas tillgång till ett utbud av arbetsmarknadspolitiska program som inkluderar arbetspraktik, subventionerade anställningar och kompetenshöjande insatser. Alla deltagare som efter 450 ersättningsdagar inom jobb- och utvecklingsgarantin inte funnit något annat alternativ ska enligt riksdagsbeslutet anvisas till en varaktig samhällsnyttig sysselsättning som motsvarar hela den arbetslöses arbetsutbud, fas 3. Jobb- och utvecklingsgarantin regleras i förordningen (2007:414) om jobb- och utvecklingsgarantin. Frågor om anvisningar prövas av Arbetsförmedlingen.

De första anvisningarna till fas 3 av jobb- och utvecklingsgarantin gjordes i mars 2009. För närvarande är ca 26 500 personer anvisade. Enligt en prognos från Arbetsförmedlingen kommer 48 000 personer att vara anvisade 2014.

Utskottets ställningstagande

Regeringens s.k. jobb- och utvecklingsgaranti (JUG) för arbetslösa infördes den 2 juli 2007. I dagsläget är närmare 100 000 personer hänvisade dit, trots att man kan se en bred uppgång på arbetsmarknaden. Efter 450 arbetslösa dagar förs alla över 25 år över till garantins sista del, fas 3. Cirka 26 500 långtidsarbetslösa finns nu i fas 3, och antalet beräknas stiga med 35 % under året trots den stora efterfrågan på arbetskraft. Det stora inflödet till fas 3 beror troligen på den dokumenterat låga aktivitetsnivån i JUG.

Syftet med fas 3 är enligt regeringen att långtidsarbetslösa ska erbjudas sysselsättning hos en anordnare med arbetsuppgifter som annars inte skulle utföras och som kan ses som kvalitetshöjande. Den anvisade ska få möjligheter att skaffa sig erfarenheter, meriter och färsk referenser som kan leda till jobb. Arbetsförmedlingens siffror visar dock att endast 1 till 2 % lämnar fas 3 för ett jobb eller för studier.

Utskottet kan konstatera att kritiken mot fas 3 har varit massiv. Åtgärden beskrivs bl.a. som en form av modernt slavarbete. Den anvisade får ingen lön. Hon eller han får aktivitetsstöd eller socialbidrag medan anordnarna får 5 000 kr i månaden för varje deltagare som de tar emot.

Medierna har under lång tid rapporterat om lycksökare och rena skojarföretag som sökt sig till fas 3 och om hur oseriösa arbetsgivare tjänar pengar på arbetslösa.

Problemen är enligt utskottets mening av två slag: Dels finns det anordnare som tar emot deltagare men som inte erbjuder någon meningsfull sysselsättning; deltagarna lämnas i en återvändsgränd av passivitet. Dels finns det anordnare som tvärtom låter deltagarna utföra reguljära arbetsuppgifter och på så sätt skaffar sig gratis arbetskraft som man dessutom får betalt för att ta emot.

Arbetsförmedlingen har gjort en stickprovskontroll bland 600 fas 3-deltagare och 500 anordnare. Bland annat avslöjades att det i 47 % av fallen kunde misstänkas handla om vanliga jobb. Det är en häpnadsväckande hög siffra som borde ha föranlett omedelbara åtgärder. Samma rapport pekar också på en rad andra och stora brister i systemet. Några exempel är att anordnare skickar deltagare vidare till andra arbetsplatser och att det ofta saknas handlingsplaner för hur den arbetslöse ska hitta tillbaka till ett jobb.

Med detta kan utskottet konstatera att långtidsarbetslösa under flera års tid slentrianmässigt har placerats i en åtgärd utan att regeringen låtit kontrollera seriositet och kvalitet. Utskottet anser att denna utveckling är oacceptabel.

Av dessa skäl anser utskottet att regeringen genom en förordningsändring eller på annat sätt bör stoppa anvisningen av ytterligare personer till fas 3. Utskottet anser att regeringen skyndsamt bör redovisa för riksdagen vilka åtgärder som man vidtagit med anledning av detta.

Utskottet föreslår med stöd av sin initiativrätt enligt 3 kap. 7 § riksdagsordningen att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan anförts.

Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstagande har föranlett följande reservation.

Fas 3 i jobb- och utvecklingsgarantin (M, FP, C, KD)

av Tomas Tobé (M), Maria Plass (M), Katarina Brännström (M), Gustav Nilsson (M), Hans Backman (FP), Annika Carlsson (C), Lars-Axel Nordell (KD) och Christoffer Järkeborn (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår utskottets förslag.

Ställningstagande

Vi motsätter oss det initiativ till riksdagsbeslut i fråga om jobb- och utvecklingsgarantin (JUG) som företrädarna för de rödgröna partierna tillsammans med Sverigedemokraterna föreslår. Deras förslag om att stoppa anvisningarna till fas 3 är oansvarigt och minskar radikalt de långtidsarbetslösas möjlighet att ta del av arbetsplatsförlagd sysselsättning.

Som redovisas i utskottets yttrande i dag till finansutskottet över vårpropositionen (2010/11:AU4y) har regeringen i regleringsbrevet för 2011 uppdragit åt Arbetsförmedlingen att göra en fördjupad analys av bl.a. JUG, som ska presenteras i augusti i år. I analysen ska särskild vikt läggas vid frågan om deltagarna i garantin erbjuds aktiviteter efter individuella behov och om vilka aktiviteter som de som har lämnat respektive de som är kvar i garantierna har deltagit i. I redovisningen ska det även ingå en analys av vilka typer av sysselsättningar som deltagarna i fas 3 av JUG erbjuds och om tillsättningen av sysselsättningsplatser fungerar. I yttrandet till finansutskottet välkomnar vi en sådan översyn eftersom det finns tecken på att kvaliteten i JUG kan höjas.

I dagarna har regeringen dessutom genom en ändring i regleringsbrevet för Arbetsförmedlingen beslutat om medel för att kunna erbjuda sådan arbetsmarknadsutbildning för deltagare i garantins fas 3 som bedöms kunna leda till ett arbete i anslutning till avslutad utbildning. Det kan gälla en kortare utbildning som är en förutsättning för att en person ska kunna komma i fråga för ett specifikt jobb. Arbetsförmedlingen bedömer tillsammans med deltagaren vilken typ av utbildning som är lämplig och hur lång den bör vara. Denna utökade möjlighet till arbetsmarknadsutbildning i fas 3 kommer att finnas till utgången av 2011, och beslutet gäller omgående.

Att som de rödgröna partierna tillsammans med Sverigedemokraterna i detta läge föreslå något slags moratorium för anvisningar till garantins fas 3 innebär i själva verket försämrade möjligheter för långtidsarbetslösa personer att komma ut i praktik och arbete. Enligt reglerna lämnar deltagarna fas 2 efter 450 dagar. Med dessa partiers förslag blir personer kvar i den andra fasen utan de möjligheter att få direkt kontakt med en arbetsplats som den tredje fasen av garantin ger.

Vi tolkar det så att initiativet utgår från den ensidiga kritik av fas 3 som förekommit i medierna. Det har där t.ex. inte framkommit att sex av tio deltagare lämnar garantin för jobb före fas 3 och inte heller att i genomsnitt 400 personer lämnar fas 3 för jobb varje månad. Detta ska ställas mot att Sverige tidigare dolde denna arbetslöshet genom att förtidspensionera 140 personer varje dag.

Det finns skäl att framhålla att de deltagare som går vidare till fas 3 ofta har varit arbetslösa mycket länge, i snitt åtta år. De flesta har också tidigare inskrivningsperioder bakom sig. De har alltså varit föremål för olika coachnings-, utbildnings- och praktikinsatser under en lång tid utan att det lett vidare till arbete eller utbildning. Fas 3 är viktig för att dessa personer inte helt ska förlora kontakten med arbetsmarknaden och hamna i passivitet. I grunden handlar det just om att aktivitet är bättre än passivitet. Att erbjuda en arbetsgemenskap gör att långtidsarbetslösa kommer närmare arbetsmarknaden.

Vi vill dock understryka vikten av att anordnare som tar emot deltagare i fas 3 klarar den ibland svåra avvägningen att erbjuda sysselsättning som är meningsfull, men inte utgör ett reguljärt arbete. Som sägs av utskottet i yttrandet till finansutskottet är det centralt att Arbetsförmedlingen förmår utföra sitt kontrolluppdrag gentemot anordnarna. Det finns anledning för myndigheten att intensifiera sina ansträngningar. Vi noterar också att regeringen varit tydlig med att insatserna ska följas upp och vid behov förbättras.

Arbetslösheten sjunker just nu snabbt i Sverige. Alliansens ansvarstagande för statsfinanserna i kombination med en tydlig arbetslinje gör att arbetsmarknaden utvecklas bättre än i andra jämförbara länder. Även långtidsarbetslösheten har börjat sjunka, vilket är viktigt för att alla som vill och kan ska ges en möjlighet att komma tillbaka till arbetsmarknaden.

Vi kan konstatera att arbetsmarknadsministern vid ett flertal tillfällen uppgivit att det pågår en översyn och en utveckling av politiken på området. Man kan därför utgå från att regeringen återkommer i dessa frågor. Vi noterar i sammanhanget att det var först när arbetsmarknadsministern informerat om detta och sedan Sverigedemokraterna meddelat att de ville skrota fas 3 som de rödgröna partierna valde att kalla till presskonferens.

Jobb- och utvecklingsgarantin syftar till att långtidsarbetslösa personer ska komma i arbete. Ett stopp för anvisningar till fas 3 skulle försämra dessa möjligheter. Det är slarvigt att inte erbjuda de arbetslösa något mer än att vara emot regeringen. Det är inte en ansvarsfull politik.

Utskottets förslag till riksdagsbeslut bör avslås av riksdagen.